

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Vėlinių liepsna –
kryptis aukštyn

Vėlinės – ramybės ir susimąstymo metas, jungiantis brandaus rudens ir artėjančios žiemos laiko atkarpas. Ir ne veltui senovės lietuvių kultūra šiam metui priskyrė simbolišką vėjo, ugnies, lietaus kalbą – liepsnos plykstelėjimą, vėjo bangą, lietaus šuorą, iškūnijančius vertikale: kryptį aukštyn. Toji kalba ir šiandien daugeliui išlieka prasminga, nepaisant naujų tradicijų mirtį įsivaizduoti kaip karnavalą ar tiesiog kaip persikraustymą su visais daiktais į naują butą.

Tuo persikraustymu šiandien tiki daugelis. Neabejoju, kad ir senieji nomenklatūrininkai. Pavyzdžiui, ponas Bronius Bradauskas, kuris gyrė baltarusiškas fermas ir laukus, o visai neseniai, matyt, prisiminęs šlovingus tarybinės cenzūros laikus, uždraudė rodyti filmą apie Sausio 13-osios įvykius, kad Rusijos ambasadorius nepasijustų nejaukiai. Po to vienoje laidoje, aiškindamasis, kodėl taip pasielgė, nerado jokios savo kaltės, negana to, pakėlė akis į studijos lubas ir pareiškė, kad už savo nuopelnus valstybei ir nepriklausomybei yra nusipelnęs dangaus.

Matyt, tikrai egzistuoja kažkoks privatus nomenklatūrininkų dangus, į kurį tokie ponai persikrausto su visu savo bagažu: namais, laukais, pagyromis ir protekcijomis. Tai labai įdomi erdvė, verta neeilinio menininko vaizduotės – pavyzdžiui, kad ir Davido Lyncho. Būtų labai smagu patirti, kokie nuotyčiai laukia ponų nomenklatūrininkų kokioje nors „Vidaus imperijoje“.

Su Vėlinių ir su Visų Šventųjų diena senųjų nomenklatūrininkų žygdarbiai susiję tuo, kad tai nėra jokie žygdarbiai, o kvailas ir pasipūtęs cinizmas, kuris plakasi vėjyje kaip pernykštis lapas, bet neturi jokios vertikalės perspektyvos. Klau-sydamasi šio pono, staiga suvokiau, kad jis netgi didžiuojasi esąs toksai ir laiko tai natūraliu dalyku. Ir ne jis vienas: yra pasakyta, duok kvailiui kalbėti, tai jis pasakys ir tai, ko šiaip jau sakyti nereikėtų. Pasigyręs, kad po šio įvykio (filmo apie Sausio įvykius uždraudimo ir kilusio skandalo) sulaukęs daug jį palaikančių kolegų skambučių, ponas nomenklatūrininkas tik patvirtino mano nuomonę apie socdemus kaip apie komunistų tradicijų tęsėjus, kurie, rūpindamasi paprastu žmogumi, iš tiesų rūpinasi savimi. Jų šūkį apie žmogiškumą („Svarbiausia – žmogus“) reikėtų laikyti nuoširdžiu, tik vietoje žodžio „žmogus“ turėti omeny žodį „aš“.

Man gražus Vėlinių kaip dvasių vėliavos simbolis. Didingas, šiuropą keliantis jos ošesys ir plazdenimas, jos žerėjimas ir spindesys pirmosiose į mūsų einančios kariuomenės gretose. Kokią vietą šioje metafizinėje kariuomenėje užims ponai nomenklatūrininkai, kurie giriasi savo nuopelnais laisvei ir nepriklausomybei, o nepasirūpina sovietų per sausio įvykius sužalotais tyliais laisvės gynėjais, kurie priversti minti valstybinių įstaigų slenkščius, prašyti pašalpos, kad galėtų išgyventi, nes dėl fizinės negalios dirbti negali, ir nuolat patirti pažeminimą?..

Šitų ponų šioje vėliavoje nebus. Jie liks savo vidaus imperijoje. Kaip triušiai narve. Tokio „dangaus“ savo nuopelnais – ypač nuolatiniu melu ir abejingumu žmogui – jie tikrai nusipelnė.

Todėl Vėlinių vėliava, ošianti gūdžioje lapkričio prietemoje ir plaikstoma viesulo kaip tamsaus gaisro liepsna, tokia didinga ir netgi šiuropi. Ant jos neužrašysi „Svarbiausia – žmogus“ ir nepriversi plazdenti kaip rinkiminio transparanto. Žodžiai ant jos sudegs ir virs pelenais, nes ši vėliava – vėlių ugnis.

Eleonora Šiaurytė

Jūratė Leikaitė. Nakties valdovas. Aliejus, drobė, 85x100, 1998

NAKTINIS BUDĖJIMAS

*Štai stalas. Štai ant jo ranka pailsus.
Tarp pirštų – žvaigždės... („Gal tik akyse
Šįvakar mirga?“..) Netikėtas bilsmas
Už sienos – lyg kokia pikta dvasia*

*Ten slankioja ir laukia pirmutinio,
Kuris įeis ir tuojau pat atšoks,
Palietęs veidą pusžmogio naktinio,
Pasiteiraus suglumęs: „Kas tu toks?“*

*Po to vėl stos tyla. Tik sunkios mintys
(„O kas gyvenimas? Kas laimė? Kas draugai?“)
Lyg priešą batai tavo galvą mindys
Už tai, kad nusilenkt nesutikai.*

*Balandis baltas bels į juodą langą,
Bet stiklas kietas bus kaip geležis.
Kažkas iškiš per sieną nuogą ranką
Ir neįmanomos pagalbos paprašys.*

Jonas Strielkūnas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Eleonora Šiaurytė. Vėlinių liepsna – kryptis aukštyn • **2-as psl.** Aldona Žemaitytė. Baltoji metraštininkė ir jos bendrakeleiviai • **3-as psl.** Vanda Juknaitė. Tariamasis iš tamsos • **4-as psl.** L. Vasiliauskaitė-Rožukienė. Septyni jausmai pagal Jobo dramą/ Ar daiktai iš tikrųjų yra tyla? • **5-as psl.** Renata Šerelytė. Ką nulėmė Laima • **6-as psl.** Apie pokalbius su „trečiu“ dugnu • **7-psl.** Gražina Mareckaitė. Juozas Glinskis ir lietuvių teatras • **8-as psl.** Kultūros kronika

Kitame numeryje: Lietuvos karininkijos istorija • Naujos knygosRedaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com • Maketuoja Jonas KuprysSPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2013 metų IV ketvirčiui suteikė 12,950 Lt paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Baltoji metraštininkė ir jos bendrakeleiviai

Aldona Žemaitytė

Egzodas. Egzilis. Tremtis... Skirtingas žodžių skambėjimas, bet prasmė ta pati: išvarymas. Tai nėra užkoduota žmoguje kaip pasirinkimas, kur geriau gyventi – Tėvynėje ar svetur. Tai prievartos aktas. Išvarymas yra ribinė situacija, laužanti žmonių likimus. Išvaymo dramą išgyveno Lietuvos pirmosios Nepriklausomybės (1918–1939) vaikai, gimę po Vasario 16-tosios vėliava. Kai kurie jau išsimokslinę, kad savo gyvenimą skirtų savo valstybės labui, kiti buvo dar tik moksleiviai, ir, ko gero, jų sielose išvarymas paliko giliausius randus. Išvartieji į Sibiro gulagus buvo marinami badu ir šalčiu, daug jų išmirė, savo kaulais nusėdami nesvetingą Rusijos tundrą ir taigą... Kurie sugrįžo į Tėvynę, nuščiuvė taip, kad net savo vaikams nedrįso pasakoti, kas jiems atsitiko tarp 1940 ir 1956 metų.

Antri išvaymo dramų veikėjai buvo laimingesni, nes tapo pabėgėliais ir tūkstančius jų priglaudė karo išvargintos Vakarų pasaulio šalys, dosnioji Amerika bei tolimoji Australija. Įsikibdami į svetimą žemę, pabėgėliai („dipukai“) praėjo juodadarbių gyvenimo „universitetus“, bet vėliau darbštieji lietuviai ne tik prisitaikė prie naujų gyvenimo sąlygų ir papročių, bet ir tapo veikliais lietuviybės propaguotojais – per meną, literatūrą, kultūrinius ir visuomeninius sambūrius. Ir savo vaikus jie rengė – gal net nesąmoningai – būsimos laisvos Lietuvos gyvenimui. Laisvės kovą „dipukai“ (sakykim, laisvieji tremtiniai) kovojo per lietuviškų šaknų išlaikymo ir lietuviybės kaip kultūrinio fenomeno palaikymo prizmę. Tai buvo karta – ryžtinga, darbšti ir sąmoninga, įkūrusi Amerikoje milžiniškas organizacijas, tokias kaip Lietuvių Bendruomenė, Lietuvių Fondas ir kt.

Marija Remienė, knygos „Mūsų likimai Amerikoje: asmenybių portretai“ autorė, yra šios savitos, iškili, talentingos „genties“ atstovė. Visą savo sąmoningą gyvenimą besisukanti lyg voverė kultūrinėje lietuviškoje veikloje, šimtais nematomų saitų susirišusi su savo amžininkais, išlaikiusiais lietuvišką dvasią ir savo talentais garsinusiais Lietuvos vardą užsienyje, staiga susizgribo, kad erdvė aplink ją tuštėja, nes amžininkai bendrakeleiviai vienas po kito iškeliauja Anapus. Dievo karalystė, Amžinybė, paslaptingoji Anapusybė ar dar kitaip galima įvardyti sielų buveinė... Ji lyg kokia juodoji skylė įtraukia mums brangius žmones – artimuosius, gimines, bičiulius, bendraminčius ir bendražygius. Pasiryžėliai pristabdyti iškeliavusiųjų laiką yra herojiški altruistai, knygų pavidalu statantys jiems ne materialius, o dvasinius paminklus.

Tokia pasiryžėlė yra ir Marija Remienė. Pati sulaukusi amžiaus, kai saulė jau krypsta vakarop, ji parašė atsiminimų knygą „Mūsų likimai Amerikoje: asmenybių portretai“ (Čikaga–Vilnius, 2013, „Savas takas ir Ko“, redaktorius Gediminas Mikėlaitis, dailininkė Laima Zulonė).

M. Remienės, išeivijoje ir Lietuvoje tituluojamos „išeivijos kultūros ministre“, knygos rašymo tikslas – pristatyti ir paminėti, pagerbti ir palydėti. Visa tai padaryta su rudeniškai šviesia nostalgija ir švelnia meile tiems, kuriuos p. Marija sutiko savo gyvenimo kelyje ir kurie ją įvedė į kultūros pasaulį. Su meile autorė pristato kiekvieną asmenybę, portretuodama ją ne teptuku, o žodžiu.

Žodžio klausia ir spalva rašančiajam yra ne mažiau svarbūs kūrybos komponentai nei spalvinė klausia tapytojui. Marijai Remienei pavyko ją išlavinti... iš meilės savo amžininkams bičiuliams. Vienam iš knygos veikėjų tos meilės atseikėta dosniau, nes autorė artimai su juo bendravo, kitam mažiau, nes ir asmeninio sąlyčio būta mažiau, užtat pabrėžiami ir į laiko atmintį giliau įrežiami tų žmonių nuopelnai lietuviškajai kultūrinei veiklai Užatlatėje. „Pasirinkau asmenybes, kurios lietuvių gyvenime vienu ar kitu atžvilgiu buvo iškilusios ir daugelio akių matomos“, – *Žodyje skaitytojui* aiškina knygos autorė. Tos asmenybės formavo ir grūdino pačios Marijos, jaunystėje išblokštos į egzilio klajones, visuomeninį– kultūrinį charakterį. Ji prisi-

pažįsta nepritapusi prie vietinio amerikiečių gyvenimo būdo ir visas prasmingas savo gyvenimo valandas skyrusi lietuvių puoselėti. Per kultūrinę veiklą... Toks buvimas per kultūrą lietuviybės sargyboje įprasmino visų knygoje nutaptų žmonių gyvenimus. „Man visada buvo aišku: jei žmogus ko nors siekia, tegali laimėti darbų ir užsispyrimo dėka. Ir tas žmogus yra laimingas, kuris visą energiją ir kantrybę pašvenčia savo užsibrėžtam tikslui“, – rašo M. Remienė įžanginiame žodyje.

Šiais charakterio bruožais visų pirma pasižymėjo ji pati, lyg darbščioji bitė į išeivijos kultūros avilį atkakliai nešusi savo kultūrinį indėlį. Tokiais bruožais pasižyminčius žmones ji atrinko baltajai knygai, anot iškilaus Lietuvos kultūrininko Vytauto Balčiūno. Štai trys žymiausieji iš

amžininkų – Bernardas Brazdžionis, prelatas Juozas Prunskis ir kunigas Stasys Yla. Autoritetai, gimusieji praėjusio šimtmečio pirmajame dešimtmetyje. Žymiausias tautos trubadūras poetas Brazdžionis ir du kunigai – žurnalistas dr. Prunskis ir teologas, poetas, publicistas Yla... Autorės santykis su jais itin pagarbus, jie buvo dvasiškai stiprios asmenybės, kurios ir per atstumą stulbinančiai veikė jaunos, tik pradedančios kultūrinį darbą Marijos Remienės pasaulėjautą ir pasaulėžiūrą.

Kunigą, marijonų provincijolą dr. Viktorą Rimšėlį, gimusį XX a. antrajame dešimtmetyje, iškeliavusį Amžinybėn tik pernai (2012 m.) Marija Remienė tapo jau visai kitomis – kur kas šiltesnėmis – spalvomis. V. Rimšelis buvo Marijos bičiulis, nors kur kas vyresnis. Jiedu kartu veikė „Draugo“ laikraščio labui. Ir kunigo redaktoriaus vizualūs portretas (knygos perskyrose – aprašomų žmonių nuotraukos) labai šiltas ir mielas. Kadaise jaunuolis Rimšelis iškeliavo pėsčias iš lenkų okupuoto gimtojo Murmų kaimo... Per Marijampolę, Kauną, kur mokėsi ir studijavo, karo metais jis pasiekė Tiubingoną ir Romą, kur studijavo teologiją, kad paskui visam gyvenimui apsigotų Čikagoje. „Kun. V. Rimšelis nuo pat jaunystės buvo pasiruošęs padėti reikalingiems pagalbos visais reikalais bei esant gyvenimo sunkumams“, – rašo knygos autorė. Tuo sakiniu perteikiama visa ilgamečio „Draugo“ vyr. redaktoriaus ir „Draugo“ fondo steigėjo (tą fondą jie abu drauge steigė su baltosios knygos autore) gyvenimo esmė. Iš teksto apie kun. V. Rimšėlį sruvena bičiuliška šiluma.

Tuo tarpu prelato dr. Juozo Prunskio asmenybė nuspalvinama kitokia spalva. Jo ginklas kovoje už Dievą ir Tėvynę buvo plunksna. Jo pašaukimas buvo spauda. Prunskis buvo tikras katalikiškos spaudos mecenatas. (Beje, tai buvo pirmasis – nuo 1951 m. – „Draugo“ kultūrinio priedo „Literatūra-Mokslas-Menas“ redaktorius. Įdomu tai, kad mecenatystė

„Draugo“ renginių komiteto nariai: kun. Viktoras Rimšelis, Stasys Baras, Marija Remienė, dr. Antanas Razma, kun. Petras Činikas. 1979 m. J. Kuprio nuotr.

pasireiškė jau artėjant senatvei (J. Prunskis išgyveno 86 metus). Iki tol rėmimo reikalu prelatas buvo gana „kietas riešutas“.

„Žinojau, kad kun. J. Prunskio nereikia nė prašyti, nes aukos negausiu“, – su atlaidžia šypsena rašo atkakli aukų rinkėja Marija Remienė. Bet savo gyvenimo santaupas prelatas skyrė fondams, knygų leidybai, ateitininkams, katalikiškai spaudai... „Draugo“ fondui jis paaukojo 67 tūkstančius dolerių.

Bičiulystės saulė šviečia ir iš tekstų apie kitus du bičiulius, gimusius jau trečiajame XX amžiaus dešimtmetyje. Tai dailininkė Magdalena Stankūnienė ir kunigas prof. Kęstutis Trimakas. Jiedu buvo artimiausi p. Marijai savo amžiumi ir dvasinėmis nuostatomis. Darbštuolė ir didžiadvasė labdarė bei mecenatė Magdalena dvasios atgaivą ir ramstį rado tapyboje, apskritai mene. Kun. Kęstutis – poezijoje. „Žmoguje glūdi didi dvasinė jėga. Jis gyvena, dirba, kenčia, kuria, myli, klumpa bei keliasi... Ypatinę dvasinę

malonę ir nepakartojamą jėgą turi kun. prof. dr. Kęstutis Antanas Trimakas,“ – taip 2013 metų pradžioje rašė Marija Remienė. O šiandien jau reiktų rašyti – turėjo... Reikia manyti, kad p. Marija, pagerbdama ilgametę jų bičiulystę, parašys knygą apie Kunigą – psichologijos daktarą, profesorių teologą, poetą ir dailininką Kęstutį Trimaką, kurio palaikai šį rudenį amžino poilsio atgulė Kauno Prisikėlimo bažnyčios kolumbariume.

Nuo asmenybių portretų siek tiek atsieti „kolektyviniai portretai“, t. y. pasakojimai apie JAV lietuvių bendruomenę, Lietuvių Fondą ir į antrąjį šimtmetį įžengusį „Draugą“ – išeivijos lietuvių laikraštį, leidžiamą Čikagoje, bet skaitomą viso pasaulio lietuvių. Tuose trijuose tekstuose papasakota ne tik šių organizacijų steigimo ir gyvavimo istorija, jų tikslai ir uždaviniai, bet ir paanalizuoti kai kurių vadovų vertybiniai aspektai, kurie šiaip jau linkstama nutylėti. Baltoji metraštininkė M. Remienė, kalbėdama apie kolektyviai valdomas institucijas, nori išlikti objektyvi. Gražusis subjektyvumas šildo knygą, kai portretuojami autoritetai ir bičiuliai – bendraminčiai ir bendražygiai, sutikti gyvenimo kelyje. Autorė sąmoningai pabrėžia gerąsias jų savybes – žmogiškąsias ir vertybines.

Idealistų kartos portretus apžiūrėjusi, t. y. knygą perskaičiusi, pamaniau, kad būtų įdomi dar ir epistoliarinė M. Remienės knyga, sudaryta iš gausios korespondencijos su įvairių profesijų ir veiklų žmonėmis. Per savo turiningą gyvenimą ši tvirto būdo ir plataus akiračio moteris gavo tūkstančius laiškų ir tuoj pat į juos atsakydavo, su kiekvienu korespondentu bendraudama individualiai: įsiklausydama į konkretaus žmogaus ir besikeičiančios visuomenės gyvenimo pulsą. Visi mes – keleiviai iš XX amžiaus į XXI-ąjį, nerimastingai sutinkantys epochų sankirtą. Visa, kas yra aplink mus, šiandien įgauna pagreitį, kuris vis labiau išryškina pasvirusio pasaulio apmatų. □

Tariamasis iš tamsos

Vanda Juknaitė

Loreta, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centras, 7 kl.

V. J. Tau, mažai mergaitei, gyvenimas suteikė tiek daug skausmo. Ką tu apie jį galvoji?

Loreta. Aš galvoju, kad jis yra tikrai gražus. Tie žmonės, kurie nusivilia gyvenimu, gal nepatyrę, nežinau. Bet yra tokių žmonių, kurie nusivylę gyvenimu.

V. J. Tokių žmonių tikrai netrūksta.

Loreta. Iš tikrųjų gyvenimas man yra brangesnis už visa, o jau kas gyvenime brangiausia, tai pati brangiausia man dabar yra mama.

V. J. Kodėl?

Loreta. Dėl to, kad mama vis dėlto davė gyvenimą, ir auginą mane, ir prižiūri.

V. J. Nori pasakyti, kad ji yra tavo gyvybės dalis?

Loreta. Taip, mano gyvybės dalis kol kas. Nors aš jau pati perimu po truputį jos vaidmenį.

V. J. Tampi ta, kuri globoja tavo mamą?

Loreta. Taip. Dabar jau aš tokia panašiai tampu. Ir dar dėl to ji man pati brangiausia.

V. J. Dėl to, kad ji pamažu darosi tavo vaiku?

Loreta. Jinai man taip ir sako: aš tavo senas vaikas. Anksčiau tai ji man sakydavo, kad kiaušinis vištos nemoko, o dabar atvirkščiai, kad kiaušinis vištą gali labiau pamokyti negu pati višta kiaušinį.

V. J. Na, pavyzdžiui?

Loreta. Būdavo tokių atvejų, aš jai sakydavau, kad lis, nes aš geriau nujaučiu negu regintis žmogus, ir kaimynai tą patvirtina. Aš iš oro kvapo žinau, kada lis lietus. Vieną kartą sakau, mama, nueik į parduotuvę, aš jaučiu, greitai bus audra. O ji sako – kiaušinis vištos nemoko, aš pati matau pagal dangų, ir panašiai ten.

V. J. Audra iš tikrųjų prasidėjo?

Loreta. Taip. Taip. Iš pradžių buvo toks ugnies kvapas lauke. Bet dangus dar nebuvo baltas apsiniaukęs, po to jau apsiniaukė.

V. J. O iš kur tas ugnies kvapas?

Loreta. Nežinau. Gal atmosfera kažkaip pasirošė audrai?

V. J. Labai įkaito?

Loreta. Gal atmosfera būna įkaitus, dėl to taip yra. Taip atrodo lyg ilgintuvo laidų degimas. Nerįskus toks. Reikia taip labai švelniai uost. Taip atsargiai. Nejausi, kaip, pavyzdžiui, jauti svogūnų kvapą, kai kepa.

V. J. Tu niekada nematei?

Loreta. Niekada nemačiau, nors mama sakė, kai gimiau, tai į šviesą šiek tiek reagavau.

V. J. Kaip tu sužinai apie pasaulį?

Loreta. Aš lietimais jį išivaizduoju. Kaip čia paaiškinti. Jis yra viskas, ir kvapas, ir lietimai, ir garsai, ir tai, ant ko aš sėdžiu, visa, kas mane supa, tai ir yra pasaulis man.

V. J. Ar nematyti labai skaudu?

Loreta. Ne. Visai ne. Kartais aš net džiaugiuosi. Aš jau bent neturiu proto negalės. Aišku, mamai nuoskauda tai yra. Vieną kartą aš bendravau su ekstrasensu, na, bioenergetiku, ir jis man sako: ar tu norėtum praregėti. Ir aš pasakiau – ne, aš noriu būt tokia, kokia esu.

V. J. Kodėl?

Loreta. Nes aš nesuprantu, kas tai yra regėti. Aš nežinau, kas yra tas vaizdas, kaip jis iš tikrųjų atrodo. Noriu būti, kokia esu.

V. J. Lygiai kaip matantis niekada nenorėtum apakti?

Loreta. Aš taip ir paaiškinau. Čia lygiai tas pats. Aš negaliu suprasti, kodėl regintieji negali išivaizduoti aklojo gyvenimo. Aš tai negaliu praregėt, o jie užsimerkti gali.

V. J. Vien užsimerkti gal mažai?

Loreta. Aš mamai daviau kartą pauostyti neprąžydusią gėlę, sako, niekuo ji čia nekvepia. O man kvepia žalumynu. Nors dauguma reginčių žmonių sako, kad vanduo nekvepia, man jis kvepia. Net ir du skirtingi bekvapiai daiktai, jie kvepia. Regintieji žmonės sako, kad nekvepia. Aš irgi sakau, kad jie nekvepia, bet jie skirtingai nekvepia. Jeigu skirtingai nekvepia, vadinasi, kažkoks kvapas yra.

V. J. Ar tai tiesa, kad neregiams regėjimą pavaduoja klausas?

Loreta. Na, pavyzdžiui, močiutė buvo paėmusi mano puoduką, kai mažą buvau. Sakau, mama, mano puoduką močiutė paėmė. Mama sako: ne tavo tikriausiai. Jai reikia pažiūrėti akim, o aš viską girdžiu pagal natą. Nes puodukas, kiekvienas daiktas skamba. Jis turi natą. Kiekvieną puoduką priliesi šaukštukui, jis gi skamba. Varpelis irgi skamba. Ir puodukas lygiai tas pat. Skambantys daiktai negali be natos skambėti. Negali. Ir kiekvienas puodukas, kad ir taip pat pagamintas, jis skirtingai skamba. Juk visiškai vienodai – milimetras į milimetrą – negali padaryt puoduko. Manau, kad nelabai gali. Netgi vienodos dūdelės unisonu neskambės. Jausis, kad du balsai groja, o ne vienas. Medis, aišku, natos jis neturi, bet vis tiek skamba. Irgi galima atspėti, koks medis. Štai čia, šildytuvai ar kas burzgia, vis tiek jau jis natą turi – mi.

V. J. Čia kompiuteris.

Loreta. Mi – re – do. Mūsų aklųjų galvoj visą laiką skamba minoras. Iš la natos galime nueit į bet kokią tonaciją. Juk nėra taip, kad būtų visiškai tylą galvoje, vis tiek yra melodija.

V. J. Ar sesuo tau buvo vienas iš brangiausių turtų, kuriuos turėjai?

Loreta. Jinai buvo mano pati geriausia draugė. Aš ją vadinu antrąja mama. Dėl to, kad ji rūpestingiau, galima sakyti, mane prižiūrėdavo.

V. J. Ji buvo reginti?

Loreta. Buvo reginti. Ji mane labai globodavo, tvarkydavo kambarius, nors jos dienoraštyje buvo parašyta, kad taip ji iškrauna skausmą iš širdies.

V. J. Koks skausmas buvo jos širdy?

Loreta. Gal ji nujautė savo mirtį. Ką aš žinau. Ji nepasakė. Kažkodėl labai dažnai verkdamas.

V. J. Bandeį ją guosti?

Loreta. Norėdavau. Bet svarbiausia, kad mano mama su mano seserimi darėsi vis šiurkštesnė. Ir mano sesuo darėsi uždaresnė.

V. J. Ar mama tuo metu pradėjo gerti?

Loreta. Ji po sesers mirties labai pradėjo gerti. Na, žinoma, ir prieš tai.

V. J. Mirė sesuo, mirė tėtis, mama palūžo, tu likai visiškai viena. Ką tu širdyje išgyvenai?

Loreta. Skausmą. Ir tokį skausmą, kad aš nežinojau, ką man daryt. Nenorėdavau likti viena, kalbėdavausi su magnetofonais, su stalais. Ir dainuodavau, ir lakstydavau, man atrodė, kad čia iš skausmo. Ir iš vienvakės galbūt. Taip buvo skaudu. (...)

Arūnas, Veliučionių specializuoti globos namai, „Verus“ vasaros stovykla

V. J. Matau, kad tau čia negera. Kas negerai?

Arūnas. Pykstuosi.

V. J. Dėl ko?

Arūnas. Ai, dėl šunio.

V. J. O ką tas šuo?

Arūnas. Nu, kad kandžiojasi. Aušrai, Gyčiui buvo įkandęs ir taip toliau.

V. J. Manai, kad normalu, kai šuo kandžioja žmones?

Arūnas. Aišku, normalu. Koks šuo, kuris nesikandžioja... Aš kai jį atsivežiau, buvo labai piktas. Jam užkina toks durnumas. Jis ima ir griebia.

V. J. Tau jis irgi yra įkandęs.

Arūnas. Yra. Nes jis ne mano šuo.

V. J. O kieno?

Arūnas. Jis yra motinos. Jis sutraumuotas. Jam neduodavo valgyt, mušdavo, neišleisdavo iš namų. Jo vaikystė labai durna.

V. J. Labai panaši į tavo?

Arūnas. Nu, panašiai. Aš tik dvylikos metų pažinau motiną.

V. J. Kaip?

Arūnas. Internatė jį klijavo tapetus. Ir mokytoja Gimbutienė man pasakė, kad čia mano mama. Kai atvažiavau iš Čiobiškio, pabuvau pas močią, pamačiau, kaip elgiasi su šunim, ir dar nuo manęs ji gavo.

Antanas Sutkus. Pionierius

V. J. Už ką tu buvai Čiobiškyje?

Arūnas. Už ką. Už viską ir kad auklėtojos neklausiau. Su auklėtoja susimušęs buvau.

V. J. Aš žinau, kad tau labai nelengva; bet toks šuo, kuris kandžioja žmones, čia negali būti.

Arūnas. Nebus šuns, nebus ir manęs; aš išeisiu. Tas šuo yra smarkiai suluošintas. Ir norėtumėt, kad būtų normalus.

V. J. Bet jis pavojingas aplinkiniams.

Arūnas. Kiekvienas šuo yra pavojingas.

V. J. Ar supranti, kad taisyklės neleidžia laikyti tokio šuns?

Arūnas. Jis būtų normalus šuo, jei jo būtų niekas nemušęs.

V. J. Ar gali pripažinti, kad yra tam tikros taisyklės, kurių žmonės turi laikytis?

Arūnas. Bet šitas šuo kitoks nebus. Jis pats nežino, ką pult.

V. J. Kodėl tu jį taip beatodairiškai gini?

Arūnas. Mūsų gyvenimai sutampa, ir tiek. Įdomu, jei jus taip paspardytų ir jums reiktų taip gyvent. Mes kaip futbolo kamuoliai. Užmušiu aš tą močią! (Verkia)

Vanda Juknaitė. *Tariamasis iš tamsos: pokalbiai su vaikais.* – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2007.

Antanas Sutkus. Tėvo ranka

„Septyni jausmai pagal Jobo dramą“

Birutės Nomedos Aukštuolytės-Kisielytės-Stankūnienės paroda Vilniaus Šofar galerijoje

Laimutė Vasiliauskaitė – Rožukienė

Lankytojus pasitinka triptikas „Trys pasauliai“, kurie, pasak autorės, visiškai skirtingi – Išivaizduojamas, Esamas ir Būsimas, o pagrindinė parodos tema – septyni abstrakčios tapybos darbai (Pyktis, Įtampa, Neviltis, Skausmas, Ašaros, Atleidimas, Džiugesys), šalia kurių kabo paaiš-

kinamieji skirtingų spalvų lapeliai su tekstais iš Šv. Rašto Jobo knygos. Kartu su darbais eksponuojamas abstraktus autoportretas „Raudona“, šalia jo – ir parodos katalogas, veikiau atskira knyga, meno kūrinys, pačios autorės itin originaliai sumaketuotas, – apie šios parodos menininkės darbus su ištraukomis iš Šv. Rašto Jobo knygos lietuvių ir prancūzų kalbomis. Knyga ir atvirukai – puiki dovana asmeniui, kuriam žadi atleisti arba kai nori atleisti pats sau ...

Ciklas „Septyni jausmai pagal Jobo dramą“ nutapytas per vienerius metus po rinkinį „Atleisti ir mylėti“ (jas rengia Gerojo Samariečio bendruomenė). Paveikslai buvo skirti Paparčių vaikų namų dešimties metų jubiliejui, o vėliau eksponuoti dešimtyje Lietuvos kaimo ir miesto bažnyčių, kitose įprastose ir neįprastose erdvėse. Menininkė pasidžiaugė, kad abstrakčią jos pasaulėjautą (galbūt ir dėl šalia esamų tekstų) puikiai suprato ir vaikai, ir kaimo ar miesto žiūrovai. Juk paroda – apie prieštarigus jausmus, atleidimą ir susitaikymą. „Tik suaugę mes suprantame, kaip sužeistos mūsų širdys ir kaip mums reikalinga gydančios meilės galia...“, – rašo autorė. Svarbu priimti save tokį, koks esi, neleisti kitiems spręsti, kam esi gabus ar ne. Juk įkvėpimas ir yra tada, kai būni arčiausiai savęs, kalbiesi su savo siela. Būdami vaikai nesugebame suvokti, kodėl būname nepelnytai įskaudinti, pažeminti ar paniekinti.

Katalogo atvartas, skirtas *Įtampai*

Citata iš katalogo: „Jobo knyga priklauso Biblijos išminties raštijai, tai poetinė drama, iškelianti nekalto žmogaus kančios problemą. Jobas – teisusis, išmėginamas kūno ir sielos kančių žaizdre, nepriima lengvų atsakymų į savo kančios absurdiškumo slėpinį, kuriuos jam siūlo geranoriški draugai. Jis šaukia savo nerimą ir pyktį ir, svyrnuodamas tarp nevilties ir tikėjimo, drįsta mesti iššūkį savo Kūrėjui: „Kodėl? Kur tu esi?“. Knygos siūloma išeitis – nusilenkti prieš Dievo neapbrėpiamą galybę bei išmintį ir pasitikėti juo. Knyga mus palieka ant Naujojo Testamento slenksčio: Jobo, kenčiančio žmogaus drama, pasieks savo atomazgą tik apleisto ir atsidavusio Nukryžiuotojo Dievo Sūnaus maldoje“.

Dailininkės Birutės Nomedos Aukštuolytės-Kisielytės-Stankūnienės kelias į meną klaidus ir vingiuotas. Pirmiausia (1987 m.) baigė tuometinį Kauno politechnikos institutą, o būdama 46-erių (2009 m.) – ir Vilniaus dailės akademiją.

Menininkė kviečia žiūrovą pačiam atrasti savąjį atleidimo kelią ir išgyventi susitaikymo džiugesį, o visus šios parodos lankytojus kada nors užsukti į jos autorinę dirbtuvėlę studiją „Menų dirbtuvės“ Liejyklos g. 4.

„Ar daiktai iš tikrųjų yra tyla?“

„Ar aš abstrakti tyla?“

Vilniaus Pamėnkalnio galerijoje – neįprasta Arvydo Žalpio paroda „Tyla“

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Parodos „Tyla“ ekspozicija – tai nauji menininko Arvydo Žalpio darbai: objektai, instaliacijos, video kūriniai. Tiesa, dalis jų perkurti, „iš naujo kalbinami“, kad nedulkėtų lentynose, stalčiuose, kad netylėtų... „Yra sukurta daugybė nebylių darbų... Nenorėdamas, kad manieji tylėtų, vieną amplua pakeičiu kitu“, – sako autorius. Visi esame skirtingi, kiekvienas meno kūrinį suvokia savaip, todėl parodos anotacijoje nerasime jokio paaiškinimo, ką reiškia parodos pavadinimas. Tikra tiesa: per daug žodžių niekada nieko iš esmės nepa-

sako, o patylėti ir išžiūrėti, stabtelėti visada verta ir sveika – ir vaizduotei, ir mąstymui, ir sielai. Neperšu savo nuomonės, rašiau tik tai, ką pati pamačiau (visiems leista įžvelgti giliau, plačiau ar mistiškiau).

Lankytojus pasitinka balta kolona su užrašu: „Ar aš abstrakti tyla?“. Centrinė siena – pagrindinė – *Silence* (paskutinė „e“ apversta, veidrodinė) – iš šešių vienodo dydžio baltuose rėmuose kvadratų ir „išplėštų“ iš jų rudų „liežuvių“ su raidėmis tarpuose. Rėmuose – balta galerijos siena, o išplėštas rudas išvirkščias „paveikslas“ slepia kažkada buvusį piešinį.

Kairėje, tarp dviejų galerijos kolonų, tarsi penklinėmis (tiesa, aštuonių, devynių ar dešimties linijų) be natų (ar vielutėmis) apsuptas *Pasimatymų kambarys* su popierinėmis juodomis, minkštus fotelius imituojančiomis kėdėmis. Viena aišku: šis pasimatymas nėra įprastas ar malonus, o išlauktas, iš pasąmonės voratink-

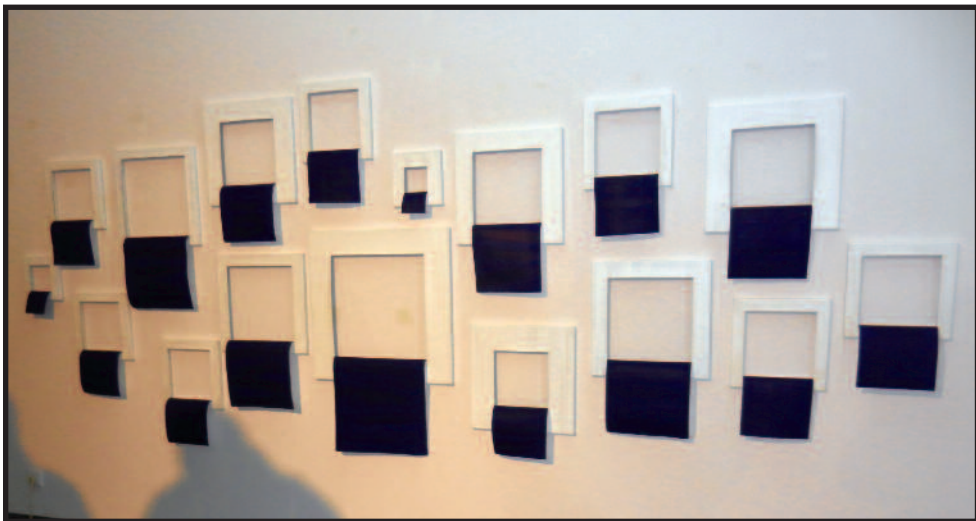
Arvydas Žalpis. *Tyla*.

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotr.

lių išplėštas (įvykęs arba ne) ir susijęs su tam tikru išrišimu. Kairioji siena – septyniolika įvairaus dydžio baltuose rėmuose išplėštų tarsi liežuvėliai mėlynų „paveikslų“ – pavadinta *Mėlyna/Blue*. Kampe – nufilmuotas su keistu „tylos garsu“ kažin kokiame bokšte vėjo ūkimas, dejonė ar priekaištas... Dešiniajame galerijos kampe – meditacijai skirtas kambarys, pavadintas „*Wish you were here*“, su popierine juoda kėde priešais užrašą ir priešais tris paveikslus, kurių popieriniai (iš daugybės piltuvėlių ar „liežuvėlių“?) eksponatai išeina iš savų rėmų ribų. Šalia jo – mistiškas žalsvas kampelis: nufilmuota (prieš rengiant ekspoziciją) balta galerijos siena su kolonomis – niša, kuri perkelia parodą į tolimesnes, mums nematomas erdves, praplečia galerijos ribas (taip ir knieti įeiti ir žengti toliau).

„Menininkas išnaudoja blogąją paveikslo pusę – bežadę drobę, kuri paprastai mato tik sieną ir jos niekas negirdi. Kūriniai atsiveria, iš naujo prabyla, kažką išpažįsta – pertaria tylą“, – rašo menotyrininkė Giedrė Legotaitė parodos anotacijoje.

A. Žalpis gyvena ir dirba Kaune, Dailininkų sąjungos narys nuo 2000 m. Be tapybos, fotografijos, video meno ir instaliacijos, jis taip pat yra meno parodų kuratorius. □

Arvydas Žalpis. *Mėlyna/Blue*

KĄ NULĖMĖ LAIMA

Renata Šerelytė

Jaukioje Lietuvos kinematografininkų sąjungos salėje spalio 24 dieną buvo pristatyta dailininkės animatorės Jūratės Leikaitės-Aškinienės knyga „Taip Laima lėmė. Animacinio filmo gimimas“ (leidykla „Išmintis“, Vilnius, 2013). Vakaro atmosfera ir vaizdai, kuriuos susirinkę žiūrovai išvydo ekrane, o paskui turėjo progos apkalbėti prie taurės vyno, net ir surūgusį skeptiką privertė susimąstyti ir pajusti tai, kas vadinama tautos gelmėmis ir šaknimis. O jeigu išskilmingiau – archajiškumu ir autochtono jausena (autochtonas, mano manymu, toks žmogus, kurį atklydusios indoeuropiečių gentys jau rado gyvenanti savo žemėje, ir gyvenanti nuo neatmenamų laikų, su laumėmis, milžinais ir fejomis).

Tokiais autochtonais galėjome pasijusti visi, žiūrėdami vaizdus, kuriuos Jūratė šmaikščiai pavadino „Režisierius rūke“: kaip, gavusi pinigus filmo kūrimui, ji su bičiuliais iki paryčių per Jonines braidė Kernavėj per rūką, galvodama, ką toliau reikės daryti. O ką reikės daryti, turbūt ir pakuždėjo pats rūkas: tokio keisto ir mišingo jau seniai neteko matyti, kaip ir Jūratės nufilmuotų senų medžių, akmenų su išpaustais senovės ženklais, mistiškų girios kampelių. Tiesiog abiejomis kojomis pasijunti iklimpęs į savo protėvių baltiskąją praeitį.

Taigi 15 minučių trukmės animacinis filmas „Taip Laima lėmė“ 2011-aisiais ne tik buvo sukurtas, bet ir laimėjo dvi „Sidabrinės gervės“. Pirmoji nominacija – geriausias metų lietuvių animacinis filmas, antroji – geriausia muzika lietuviškam filmui (kompozitorius – Kipras Mašanauškas). Ir tai ne vieninteliai šio filmo apdovanojimai, ir ne tik šio filmo, nes Jūratės filmografija gausi ir turtinga, ir labai įdomi. Ir taip atsitiko todėl, kad Jūratė – ne tik labai gabi, bet ir labai darbšti moteris, žinanti, ko ji nori ir ko siekia. Todėl ja didžiuojasi ne tik jos tėvelis Juozas Leika, sulaukęs garbaus 90 metų jubiliejaus, bet ir trys vaikai (jauniausiajam Rapolui – tik dveji), ir vyras Valentas Aškinis, kuris taip pat yra garsus animatorius ir ištikimas, kantrus Jūratės bendradarbis, ir draugai, ir bičiuliai, ir kolegos.

O knygos „Taip Laima lėmė“ pasirodymas susijęs su tuo, kad filmo kūrėjams nesinorėjo palikti užmaršty paties animacinio filmo kūrimo proceso, jo

detalių, jo užburiančios magijos ir begalinės kantybės ir laiko reikalaujančio triūso. Štai truputis matematikos: vienai sekundei paprastai nupiešiama apie 12 piešinių; vienos minutės trukmės filmui nupiešiama apie 720 piešinių; jeigu scena trunka penkias minutes, tai reikia nupiešti 3 600 piešinių. O kurdami filmą „Taip Laima lėmė“, filmo kūrėjai su-naudojo daugiau kaip 500 kg popieriaus. Kita vertus, didelį išpūdį palieka ir pačios Jūratės tapybos darbai, kuriuose ji sodria spalvų gama atskleidžia senąjį mitologinį pasaulį ir jo specifiką: laumės ratą, skrendančios laumės sparnus, kurie sudaryti iš žmo-

nių dvasių, keistus senovinius amuletus ir mistiškų veidus, nežinia, žmogaus ar demono, deivės ar gyvūno. O juk ir pačios laumės – pusiau moterys, pusiau paukštės, ir tas paukštiskumo motyvas Jūratės piešiniuose labai svarbus kaip prasmės akcentas.

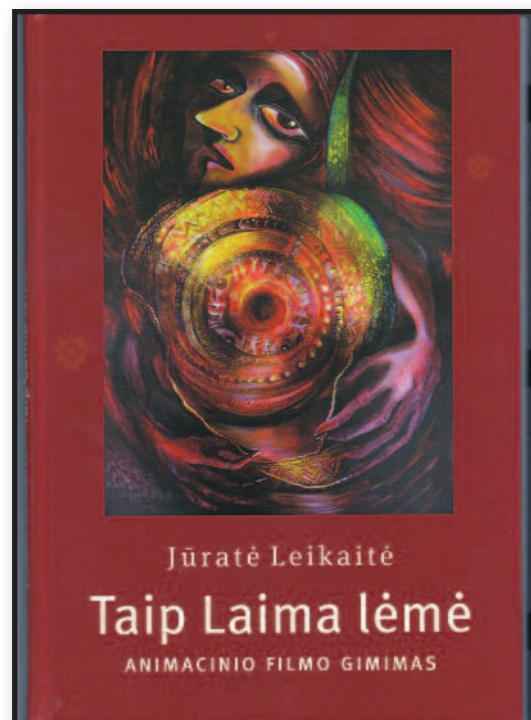
Kadangi šį puikų filmą „Taip Laima lėmė“ teko pamatyti tik dabar, galiu tvirtai pasakyti, kad jis turi ne tik didelę meninę

ir estetinę, bet ir šviečiamąją vertę. Tai paliudijo ir knygos pristatyme dalyvavusios mokytojos – jos džiaugėsi, kad Jūratės filmai įdomūs vaikams, jie ne tik filmus prisimena, bet ir režisierės vardą ir pavardę, o tai, pasak pačios Jūratės, jau tikrai neblogai. Kita vertus, neginčijamą meninę ir estetinę kūrinio vertę įkvepia ne kas kita, o didelis talentas ir didelis darbas, ir čia nei be vieno, nei be kito neapsieisi, nes labai norėti sukurti filmą – tai dar ne tas pats, kaip mokėti tai padaryti.

Jūratės filmas jaudina ir įkvepia, nes jame esama ir to tikrojo, giliojo gyvenimo properšų, kurių pačiame filme nematyti, kurios išryškėja, pačiai autorei netyčia kalboje apie tai užsiminus. Tada mitiškasis kūrybos lygmuo natūraliai susipina su gyvenimiškuoju, šiuolaikiniu. Ir nors Jūratė ne kartą sakė besanti fatalistė ir tikinti tuo, ką Laima nulemia ir kad šitos lemties negalima išvengti, sutikčiau tik su talento lemtimi: jeigu talentas duotas, tai jis duotas amžiams, o jeigu ne – tai ne.

Knygoje daug įdomių, specifinių dailininkų animatorių paslapčių, skaitytojai atveriamų kūrybinės virtuvės kampelių, filmo kadru ir kadruočių, piešinių eskizų ir išpūdingų tapybos darbų, kurių derinimas su animacija filme „Taip Laima lėmė“ man buvo atradimas. Ir nors skeptiškai žvelgiu į taip vadinamą „suvenyrinę pagonybę“, kuria lietuviai dažniausiai didžiuojasi prieš svetimšalius, pamiršdami tamsiuosius jos puslapius (pavyzdžiui, kad būtent dėl pagonybės Lietuva kultūriškai atsiliko nuo Europos keliais šimtmečiais ir tai justai netgi dabar), Jūratės atveju baltiškoji mūsų praeitis iškyla ne kaip romantizuotas lietuvių priešistorės tarpsnis, kuriame viskas gražu ir saldu, o galinga mitinė gelmė, į kurią pažvelgus, šurpuliai eina nugara ir sukasi galva.

Čia verta prisiminti ir J. R. R. Tolkieną, ir C. S. Lewisą, kurie, būdami krikščionys mokslininkai ir intelektualai, mitinę savo šalies praeitį laikė pasakos ir legendos žeme (koks puikus Merlino paveikslas C. S.

Jūratė Leikaitė-Aškinienė savo studijoje

Gimimo pupa. Ant kiekvienos pupos šakelės lyg pumpurėliai supasi kūdikėliai

Lewiso „Klaikiojoje galybėje“, vienoje iš jo „Kosminės trilogijos“ dalių – šis mitinis personažas, prisikėlęs šiais laikais, būdamas pagonis, veikia krikščionybės labui būtent dėl įgimto laukinio, mitinio kilnumo, teisybės jausmo, kuris daugiau būdingas laike ištirpusiai legendai, sakmei, mitui, o ne istoriniam realiam laikotarpiui).

Vakaras baigėsi ne tik pašnekesiais apie baltų senovę ir mitologiją, bet ir daugybe kitokių temų, kuriomis šnekūs kultūringi žmonės gali pasidalinti – ir apie kiną apskritai, ir apie knygas, ir apie mitologiją bei krikščionybę šiandien. Visos temos, kokios bebūtų, kažką reiškia. O lauke staiga ėmė lyti lietus – ir taip smarkiai, kad net burbuliukai balose šokinėjo. Tai irgi kažką reiškė. □

Laumė – paukštė. Mišri technika, popierius, 63X45, 1996. Panaudotas filme.

Apie pokalbius su „trečiu dugnu“

Ne vienas savo kailiu esame patyrę, jog užkalbinti vaiką ar paauglį ir dar rimtomis temomis nėra lengva. Bet įmanoma. Tai įrodė Lietuvos režisierė Giedrė Beinoriūtė savo naujausiame filme „Pokalbiai rimtomis temomis“ (2012).

Kino studijos „Monoklis“ sukurtas filmas „Pokalbiai rimtomis temomis“ sulaukė gerų ne tik kino kritikų, bet ir žiūrovų atsiliepimų – Lietuvos kino teatruose filmas buvo rodomas net du mėnesius. Kaip lietuviškam filmui tai nemažas laimėjimas. Filmą itin palankiai įvertino ir Lietuvos kino režisieriai – „Pokalbius rimtomis temomis“ jie pasiūlė šių metų JAV Kino akademijos aukščiausiam apdovanojimui „Oskaras“ užsienio filmų grupėje.

Beinoriūtės filmas – be išorinio veiksmo, dekoracijų ir specialiųjų efektų. Prastas kandidatas „Oskarui“ gauti, turbūt pagalvos ne vienas. Tačiau neskubėkite daryti išvadų. „Pokalbių rimtomis temomis“ veikėjai – vaikai ir paaugliai – apdovanoti ypatingu gebėjimu nusakyti juos supantį pasaulį, jie pasirodę atsakyti net į tokius iš pirmo žvilgsnio sudėtingus klausimus kaip meilė, tikėjimas ar vienatvė. Tai filmas, kuriame prasmingas ne tik kiekvieno veikėjo žodis, mintis, žvilgsnis, bet ir tylėjimas.

Filmą netrukus galės pamatyti ir JAV gyvenantys lietuviai. O aš kalbinu filmo režisierę Giedrę. Kalbamės ne kur kitur, o Vilniaus kino centro „Skalvija“ vestibulyje po ką tik pasibaigusios Giedrės paskaitos „Skalvijos“ kino akademiją lankantiems 9–12 klasių moksleiviams.

„Pokalbiai rimtomis temomis“ – ne pirmas Tavo filmas, kuriame vaikai yra pagrindiniai veikėjai. Kuo Tau įdomi vaikų, vaikystės tema?

Nepasakyčiau, kad mano filmuose yra vien tik vaikystės tema. Visos temos mano filmuose yra skirtingos. Tai žmonių temos. Tai klausimai, kurie man yra aktualūs kaip suaugusiam žmogui. Tai priartėjimas prie kito žmogaus.

Koks vaikų pasaulis yra Tavo akimis?

Toks pat kaip ir mūsų. Man personažai padėjo papasakoti apie savo pasaulį, kuriame mes visi gyvename. Ir pajusti, kaip mes vieni už kitus esame atsakingi. Tas pasaulis yra toks įvairus, pakankamai skaudus, su sutrūkinėjusiais ryšiais. Buvau viename savo filmo aptarime ir kolega režisierius išsakė labai svarbią mintį, kad nereikia į vaiką žiūrėti kaip į suaugusį, kad į jį reikia žiūrėti kaip į žmogų. Gal mano filme vaikai yra labiau suaugę, nei mes norėtume, kad jie būtų?

Žiūrint „Pokalbius“ susidaro įspūdis, kad Tau labai paprasta su savo veikėjais kalbėti. Bet juk klausimai, kuriuos užduodi jiems, nėra lengvi?

Nėra, bet man svarbu tai bandyti daryti. Nežinau, kiek filme matyti, bet ir man ne viskas ir ne visada išeina. Bandau atsakyti sau į klausimą, kodėl man iš viso įdomu su tais vaikais bendrauti, kodėl aš taip gerai su jais jaučiuosi ir kodėl, kurį laiką nepabendravus, man to trūksta. Tai turbūt ir yra, kai tu neturi galvoti, ką jis ar ji turėjo omenyje.

Išduok paslaptį – kaip Tau apskritai pavyko prakalbinti vaikus?

Kaip ir su bet kuriuo žmogumi, visų pirma reikia būti susidomėjusiu tuo, ko klausi. Kartais mes klausiamo, bet nenorime žinoti atsakymo. Man buvo įdomu išgirsti, ką vaikai galvoja vienu ar kitu klausimu.

Aktyvaus klausymosi įgūdžius jau esu lavinusi, kai šešerius metus dirbau pagalbos vaikams ir paaugliams tarnyboje „Vaikų linija“. Manau, kad jie čia man praverė. Nors iš kitos pusės ir trukdė. Nes kai kalbi su vaiku telefonu, tu visada turi parodyti,

Ieva

Kino studijos Monoklis nuotraukos

kad tu jį girdi, todėl leidi visokius garsus, turi visada tikslintis. O filme norėjosi kuo mažiau savęs girdėti, todėl reikėjo save tramdyti.

Ar buvo klausimų, kurių nepaklausei?

Nuo kiekvieno vaiko priklauso. Lyg ir stengiausi įsivaizduoti, apie ką norėsiu kalbėti su vienu vaiku, apie ką – su kitu. Kartais pokalbio eigoje pokalbis pasiskaldavo netikėta kryptimi. Pirmus vaikus filmuojant buvo vienoki klausimai, vėliau, kai pradėjau jaustis laisviau, pradėjau labiau tolti nuo savo plano. Nors ir kiek bandžiau įsivaizduoti, kaip mūsų pokalbis galėtų prasidėti ir kuo baigtis, tai nepavyko. Nes dažniausiai į klausimus, kuriuos buvau vaikams kažkada uždavusi, jie atsakydavo visiškai priešingai, ir kitas klausimas tiesiog netekdavo prasmės. Tad pokalbyje svarbu spontaniškumas. Vaikas tai jaučia.

Šį filmą sukurti Tave įkvėpė Vandos Juknaitės knyga „Tariamas iš tamsos“ – pokalbiai su ypatingo likimo vaikais. Kiek Tu ja pasinaudojai kurdama „Pokalbius“?

Man atrodo, kad labai daug. Aš Juknaitės knygą skaičiau nuolatos, kad suprasciau, kaip visiškai paprastame pokalbyje atsiranda taip vadinamas „trečias dugnas“, t. y., kaip ir kada mes savo pokalbiuose pradedame galvoti apie egzistencinius dalykus. Man tai buvo svarbu pajusti. Iš Juknaitės knygos taip pat mokiausi, kaip formuluoti klausimus. Tai iš pradžių man šiek tiek net trukdė. Bet, matyt, turėjau tą etapą praeiti ir, išmokusi klausimus formuluoti kaip Juknaitė, pradėti klausiti pati.

Knyga mane lydėjo ir per visą filmavimą. Prieš beveik kiekvieną filmavimą aš ją atsiversdavau, vartydavau, žiūrėdavau. Ir pati Juknaitė filmavime dalyvavo gyvai. Rodžiau jai atrankos medžiagą, dalijausi savo mintimis, pasakojau, kaip ieškau vaikų. Ji žiūrėjo vieno filmo montažo versiją, išsakė savo pastabas. Beje, kai sugalvojau daryti filmą, visų pirma jos atsiklausiau, ką ji apie tai galvoja.

Kalbėdama su vienu žurnalistu sakei, jog šis filmas Tau buvo eksperimentas. Kokia prasme?

Mažai kas jau kuria filmą, kuriame daugiau nei valandą vien kalbama, nes galvojama, kad bus nuobodu. Beje, dažniausiai taip ir būna. Tad profesinė prasme man buvo įdomu pažiūrėti ir dar kartą patikrinti, kaip veikia montažas, kaip veikia dramaturgija ir kaip galima montuoti ne tik įvykius, dramatiškas scenas, bet ir nuotaikas, taip pat ar galėsiu išlaikyti dėmesį, kurti ritmą vien tik iš veido išraiškų. Žinojau, kad kino audinys gali būti audžiamas iš bet ko, kad nėra jokių taisyklių. Nutuokiau, kad tai įmanoma, bet nebuvau tikra. Iki šio filmo nežinojau, kaip sukurti prasmes už žodžių – kad būtų prasminga ne tik tai, ką vaikai sako, bet ir tai, kas slypi už tų

Režisierė Giedrė Beinoriūtė

Erikas

žodžių. Kai pagalvoji, ne vienam kino režisieriui kinas iki šiol yra plastinis menas, vien tik vaizdai. Arūno Matelio, Audriaus Stonio karta iš viso nenaudojo žodžių, tad ir man tai buvo vienas iš iššūkių.

O vaikams – ar tai buvo eksperimentas, ar greičiau nuotykis?

Tikriausiai nuotykis. Jie turbūt turėjo savo lūkesčių, bet štai filme visą laiką pratylėjęs Erikas sakė, kad tuo metu jam tai buvo laimingiausia diena jo gyvenime. Kodėl? Nes filmuoja.

Paminėjai Stonio, Matelio pavardes. Ką atsirenki iš kitų režisierių darbų ir ar tai darai sąmoningai? Turbūt tų įtakų neįmanoma išvengti?

Ne, neįmanoma. Mes kaip tik vakar su studentais kalbėjome apie autoritetus. Daug kalbėjome ir aš bandžiau prisiminti, kas man darė įtaką. Iš tikrųjų tau nuolatos kas nors daro įtaką. Kai tave paliečia filmas, pradedi galvoti, kaip jis padarytas, nes ir tu nori filmu žiūrovą paliesti, todėl ir ieškai, skoliniesi. Bet dažniausiai tai yra neformalūs dalykai. Kaip ir su Juknaitės klausimais – juk ne klausimų

Nukelta į 8 psl.

Juozas Glinskis ir lietuvių teatras

Gražina Mareckaitė

1993 m. dramaturgas Juozas Glinskis savo šešiasdešimties metų sukakties proga kalbėjo: „*Nejaučiu nei metų naštos, nei nuovargio, ir baisiausiai keista, kada kas nors primena, kad jau šešiasdešimt*”. Ir štai – prie tos nejaučiamos metų naštos prisidėjo dar du dešimtmečiai... Tačiau, metams bėgant, rašytojo Juozo Glinskio vieta lietuvių dramaturgijoje ir teatre išliko tokia pati nepajudinama ir niekuo nepakeičiama. Dramaturgas, 1970 m. debiutavęs pje-se „Grasos namai“, sudrebino Lietuvos teatro padangę. Nedažnas reiškiny, kad rašytojas su pirmąja savo pje-se patektų į literatūros ir teatro istoriją. Juo labiau, kad „Grasos namai” – XIX a. kunigo-poeto Antano Strazdo gyvenimo ir kankinystės istorija – žanro požiūriu nebuvo meistriškai, pagal dramaturgijos dėsnius „nukaltas” veikalas. Tačiau Jonas Jurašas, režisierius novatorių, šiame nestandartiniame, tarsi neišbaigtame, iš atskirų scenų sudurstyta debiutuojančio dramaturgo kūrinys išvėlgė galingą sprogstamąją jėgą, ilgiems metams pakeitusią ir lietuvių dramaturgijos, ir teatro tėkmę.

Šiandien tai liudija daugybė atsiliepimų to meto spaudoje, didelis pagyvėjimas literatūros ir teatro kritikų gretose, recenzijų gausa, naujai atsiradusi teatrologinė terminija, ieškant šiam Lietuvoje netipiskam scenos reiškiniui naujų, kuo taiklesnių apibrėžimų. Glinskis tapo tiltu, kurio viena atrama dar remiasi tradiciniu lietuvišku poetiniu romantizmu, sprendama „žemumų” ir „aukštumų”, dvasios ir kūno, individo ir visuomenės prieštaras, o kita atrama, paneigusi dramos veikalo „konstravimo” principus, teigianti absoliučią individo ir kūrybos laisvę, kvestionuojanti gėrio ir blogio ribas (su blogio vaizdavimo persvara), stovi jau avangardo ir postmodernizmo krante. Žinomas išeivijos dramaturgas Algirdas Landsbergis, išvėlgė debiutanto kūryboje trauką į „*tamsiąją avangardinio teatro papilvę*”, kur „*knibžda eilės drakulų*”.

Lietuvių dramos tyrinėtojas Jonas Lankutis jau pirmąją Juozo Glinskio dramą priskiria, pagal Antuano Artaud teatro estetikos apibrėžimą, „žiaurumo teatro” kategorijai. Pats Artaud „žiaurumo teatrą” aiškina kaip filosofinę sąvoką, kuri „*dvasiniu požiūriu reiškia neišvengiamybę, nepermaldaujamą sprendimą, negailestingą, absoliutų tikslingumą*”, bet tai jokių būdu „*neraiškia nei sadizmo, nei kraujo – net jokia išskirtinė prasme*”. Kalbėdama apie Glinskio herojų Strazdelį, rašytoja Ilona Gražytė-Maziliauskienė teigia, kad šis herojus tikriausiai patiktų A. Artaud, nors Glinskio veikale žiaurumą matome ne vien kaip filosofinę sąvoką: čia daug „*išorinio žiaurumo – žaizdų, 'kankinimo sosto', traiškančios jėgos, šlykščių detalių (žiurkės deginimo scena), isterikos, blasfemijos, Rabelais tipo grubaus juoko, ritualų, primenančių Sade*”, bet ir lyrizmo, folklorinių motyvų, kūrėjo laisvės išaukštinimo.

Kaip matyti, išeivija greičiau įterpė Glinskio kūrinius į pasaulinės avangardinės literatūros kontekstą – mums, gyvenusiems uždaroje sovietinės literatūros zonoje, tokie palyginimai nebuvo lengvai pasiekiami. Užtat kiekvienas žiūrovas – LTSR pilietis – gerai suprato ir įvertino „Grasos namų”, taip pat kitos išgarsėjusios pjesės „Kinas” potekstę bei jų herojų esmių esmę – laisvės siekimą. Kiekvienas jautė, apie ką iš tiesų kalba J. Jurašo „Grasos namai” ir Jono Vaitkaus „Kinas” (dviejų dalių lyrinė drama). Tik 1993 metais, kai šių spektaklių žiūrovai galėjo apsilankyti visuomenei atvertuose buvusiuose KGB rūmuose, jie pamatė tai, apie ką ezo-pine kalba pasakoją dramaturgas ir abiejų spektaklių kūrėjai.

Vienuolyno rūsiai, kuriuose buvo kalinamas Strazdelis – tai tie patys KGB rūsiai su šlangu, prijungtu prie čiaupo kraujui nuplauti, tos pačios cemento grindys, geležiniai gultai... Nelaisvės, kalėjimo tvaikas tvyro ir pjesės „Kinas” atmosferoje. Aštuntajame dešimtmetyje Glinskio dramų giluminė potekstė buvo užmaskuota ir tuo pat metu nesunkiai perskaitoma pasipriešinimo idėja, prilygstanti Sovietų ir kitų Rytų socialistinių kraštų disi-

dentų idėjoms. Vienišas Lietuvos kovotojas už asmenybės laisvę nebuvo artimiau susijęs su disidentiniu judėjimu Maskvoje ar tuometiniame Leningrade (tai buvo Tomo Venclovos ir kt. kelias). Šio vienišiaus vaidmuo Lietuvos kultūroje ir politikoje dar labiau išryškėjo, kai New Yorko teatre „Theatre for the New City” iš Sovietų Lietuvos emigravęs režisierius Jonas Jurašas pastatė Algirdo Landsbergio išverstą anoniminio autoriaus pjesę „Pasivaikščiojimas mėnesienoje” („A Walk in the Moonlight”).

Tas „*anonymous*” spektaklio afišoje buvo Juozas Glinskis. Tai buvo negirdėtas įvykis su sovietiniu režimu atvirai nekonfliktuojančioje lietuvių literatūros padangėje, brežnevinės stagnacijos epochoje. Jau cituotame dramaturgo interviu su E. Ignatavičiumi Glinskis sako: „*...kad pjesė atsidūrė už geležinės uždangos, dėkoti reikia tam pačiam J. Jurašui ir A. Sacharovo diplomatiniam paštui. KGB irgi nenorėjo pasidaryti dar vieną disidentą*”. Tuo būdu šis Lietuvoje neregėto masto politinis skandalas buvo užtušuotas, tuo pat metu aršiai persekiojant „Katalikų kronikos” žingsnius. Akylas bet kokios laisvamanybės priešas, politikos apžvalgininkas Vytautas Kazakevičius, apsimetęs „nežiniuku”, šios pjesės autoriumi paskelbė Algirdą Landsbergį.

Pjesėje „Pasivaikščiojimas mėnesienoje” diktatūra ir teroru valdomoje visuomenėje autorius priešpastato dvi generacijas, jis ieško ir neranda išeities bei atsakymo jaunajai kartai, augusiai ciniško melo, veidmainiškos komunistinės moralės aplinkoje, kai asmenybės laisvė buvo sutrypta, kai teko rinktis vieną iš dviejų galimybių: gyventi prisitaikius ar demonstratyviai mirti. Tokia buvo bekompromisė dramaturgo pozicija. Pasak vokečių spaudos, šis kūrinys buvo „riksmas iš pragaro”.

2002 m. knygoje „Laisvoji zona” paklaustas, kaip jaučiasi disidentas šiandien, dramaturgas atsako: „*Nesijaučiu kada nors buvęs disidentu. Veikia buvau tik užsišpyrėlis ir priešgina. Visose pjesėse mano personažai atkakliai griovė visokias užtvaras – fizinės, psichinės ir visokias kitokias. Kiekvieną kartą rašydamas pjesę, jutau, kad jos išspausdinimas ar pastatymas kybo ant plauko, kurį koks nors ministerijos valdininkas bet kada gali nukirpti. Turėjau ir tokių pjesių, už kurias ir saugumas nebūtų paglostęs. Ir kaip tik tokia situacija kėlė kūrybinę nuotaiką, teikė beveik ypatingo malonumo (bent taip atkeršysiu) ir vertę nepadėti plunksnos.*”

Pagal maksimalistinius romantizmo dėsnius blogis, kančia, pragaras žemėje gramzdina individą tiek pat, kiek ir kelia jį troškimas išsilaisvinti iš pančių, „aukštumų šauksmas”, poreikis skristi į neapibrėžtus tolius... Tokie dvasios polėkiai būdingi Glinskio dramų personažams – „Kingo” veikėjui Sauliui, dramos „Po svarstyklių ženklų” herojui Konstantinui (M. K. Čiurlioniui), filosofui – intelektualui Sokratui („Cikuta – Sokratui”). Aukštomis frazėmis, poetišku „kliesiu” apdovanotas Saulius, baisioje paauglių kolonijos aplinkoje kenčiantis išsigimėlių prižiūrėtojų roslevskių ir rauckių tironiją. Charakteringas jo poetinių aliuzijų kupinas dialogas su Elena:

Elena. *Sakai, už kalno.*

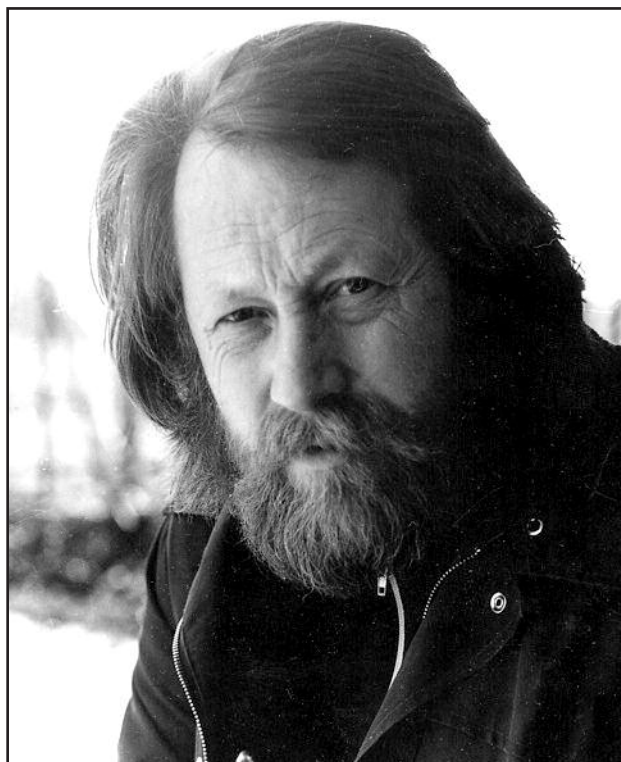
Saulius. *Iš degančio aukso visas...*

Elena. *Matau, iš degančio aukso visas.*

Saulius. *Aš galiu padaryt stebuklą! Nori?*

Elena. *Padaryk.*

Saulius. *Aš nueisiu per medžių viršūnes.*

Dramaturgas Juozas Glinskis

„Grasos namai”. Režisierius – Jonas Jurašas. Algirdas Vrubliauskas – Doktoras, Antanas Gabrėnas – Orlovskis, Leonardas Zelčius – Ryla

Elena. *Geriau ne.*

Saulius. *Aš iššauksiu baisiausias dvasias!*

Elena. *Varyk!*

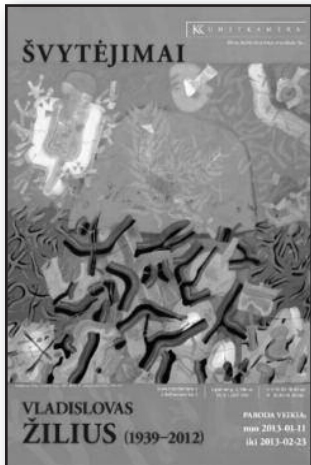
Saulius. *Išlįskite, išlįskite, išlįskite! Iš drevių, iš olų, iš kaminų! Išlįskite ir stokit prieš mane!*

Išgarsėjusi „Kingo” herojaus frazė „aš nueisiu per medžių viršūnes” tapo savotišku raktu į herojaus – svajotojo romantiko sielą, kaip ir Konstantino („Po svarstyklių ženklų”) nuolat kartojamas ekstažiškai poetiškas klaidėjimas tragiškoje gyvenimo kryžkelėje prieš išvykstant į gydylą. Konstantinas kalba: „*Aš dar sukaupsiu jėgas ir išsiveršiu į laisvę. Sparnai mano sveiki. Nuskrisiu aš į tolimus pasviečius, į amžino grožio, pasakos, fantazijos kraštus, kad tu visa tai galėtum išskaityti mano akyse. Tu, tik tu, mažoji mano Ari, nakties karalaite mano...*” Pasikalbėjime su broliu Konstantino lūpomis išsakoma esminė daugumos Glinskio dramų herojų ir visų romantizmo išpažintojų dilema: „*Nejau gyvenimas – dvilypis? Vienas – grubus, niekingas – tikrovė, o kitas – gražus, kilnus – tik žodžiuose, vaizdiniuose, ore...*”

Pats autorius niekada nekalbėjo apie savo kūrybos giminystę su romantizmu, nepripažino jo kūrinuose esant romantinio patoso, nes išankstinis veikėjų funkcijos ir jų santykių modeliavimas su froidistiniu pamušalu, universali etinė problematika iš tiesų priartina jo pjeses prie avangardo dramaturgijos.

Tęsinys kitame numeryje

Kultūros kronika

2013 10 15 – 2013 11 02 Vilniaus grafikos meno centre vyko lietuvių išeivijos dailininko Vladislavo Žilias (1939–2012) piešinių paroda. Po Vladislavo Žilias mirties į Lietuvą iš Jungtinių Amerikos Valstijų 2012 m. pabaigoje sugrįžo gausus dailininko palikimas – tapyba, grafika, skulptūra ir darbai ant popieriaus. Piešiniai buvo savarankiška ir mėgstama jo kūrybos sritis. Parodoje greta gausios piešinių kolekcijos žiūrovai pamatė ir mažiau žinomus Žilias ekslibrisus, knygų iliustracijas, scenografijos ir kostiumų eskizus. Parodoje atsiskleidė unikalus Vladislavo Žilias talentas, savitas mąstymas, įdomi lietuvių etnografijos dermė su pasaulio vaizdinių įvairove. Apie laisvę, o kartu ir gimtojo krašto nostalgiją bylojantys kūriniai kartu primena sudėtingus jų autoriaus likimo vingius.

2013 10 10 – 2013 11 02 galerija „Kunstkamera“ pristato vieno ryškiausių išeivijos menininkų, lietuvių meninės kultūros puoselėtojo, menotyrininko, rašytojo, filosofo, teologo Algimanto Kezio (g. 1928) kūrybą. Susitapatinimas su urbanistine aplinka, dramatiški formų kontrastai, šviesos ir šešėlių kontūrai, kampuoti, aštrūs ir plastiški, laisvi architektūrinių elementų motyvai sudaro Kezio fotografijų estetiką. A. Keziui būdingas platus akiratis. Jis kritikų apibūdina kaip poetas ir realistas, romantikas ir abstrakcionistas, ir netgi savojo laiko istorijos liudytojas. Parodoje „Architektonika“ pristatoma keturiasdešimt juodai-baltų sidabro bromido architektūrinių fotografijų, apimančių XX a. 7–10 deš. laikotarpį.

2013 10 23 – 2013 10 30 vyko žmogaus teisių kino festivalis „Nepatogus Kinas“. Tai septintus metus iš eilės vykstantis dokumentinių filmų festivalis, siekiantis kino pagalba pasakoti apie lokalias ir globalias žmogaus teisių problemas plačiam žiūrovų ratui. Tai socialinis – kultūrinis projektas, kurio metu rengiamos nekomercinės dokumentinio kino peržiūros Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose, rodoma įvairi dokumentinių filmų programa, rengiami susitikimai su filmų kūrėjais, organizuojamos diskusijos su žmogaus teisių aktyvistais ir ekspertais. Nepaisant projekto socialinės misijos ir nekomercinio pobūdžio, „Nepatogus Kinas“ kartu yra ir vienas lankomiausių kino renginių Lietuvoje. „Nepatogus Kinas“ – kol kas vienintelis tokio pobūdžio kino festivalis Baltijos šalyse. Nuo įkūrimo 2007 m. festivalio edukacinėse peržiūrose apsilankė daugiau nei 60 000 žiūrovų.

2013 11 08 Vilniuje LOFTE įvyks projektas „LRT Opus Gyvai: MaLituanie“. Pirmąsyk Lietuvoje įrašytas ir išleistas pasaulio muzikos (*world music*) albumas ir išskirtinės energetikos koncertas, kuriame tradicinės Malio ir Lietuvos muzikos dermės lengvai ir neperskiriama susilieja į pasakojimą apie klajones, namų ilgesį ir tolimuose kraštuose patirtus įspūdžius. Šį albumą kūrė iškilus pasaulio muzikos atlikėjas iš Malio Baba Sissoko ir etninę kultūrą puoselėjantys Lietuvos muzikantai: multiinstrumentalistas Saulius Petreikis, folkroko atlikėjos Laurita Peleniūtė ir Indrė Jurgelevičiūtė, muzikantas ir prodiuseris Victoras Diavara. „MaLituanie“ albumas, kuris jau netrukus ruošiasi apskrieti pasaulio *world music* radijus ir koncertines erdves, buvo įrašytas vos per keturias dienas, kiekvieną kompoziciją atliekant vieną vienintelį kartą. Taip buvo sukurta trisdešimt kūrinių; trylika iš jų pateko į šį albumą.

Giedrė Beinoriūtė

Atkelta iš 6 psl.

formuluotėje esmė yra, bet gilinimasis, bandymas suprasti.

Aišku, yra filmai, kurie man labai patinka. Bet nesakyčiau, kad norėčiau padaryti tokius pačius. Nes kalbant apie formą, ji visada ateina iš paskos minčiai, apie ką nori kalbėti. Kartais tinka viena, kartais kita forma.

O „Pokalbiuose rimtomis temomis“ ta įtaka galėtų būti ir garsaus lenkų režisieriaus Krzysztofo Kieslowskio dokumentinis filmas „Kalbančios galvos“, ir Roberto Verbos

Buvo ir toks: „Ačiū už pakeistą požiūrį į gyvenimą.“ O įdomiausia, kad po filmo premjeros Kaune prie manęs priėjo tokio pat amžiaus kaip ir vaikai filme nepažįstama mergaitė ir pasakė: „Jeigu Jūs daugiau filmuosite šitą filmą, aš norėčiau jame dalyvauti.“ Tai pripažinimas.

Kas Tau yra meilė?

Manęs jau kažkas to klausė. Aš kažkada buvau susiformulavusi atsakymą, bet pamiršau. Reikia kada nors pasiruošti atsakymus į visus tuos klausimus. Meilė turbūt labiausiai man yra susijusi su dalijimusi.

Jonas

„Šimtamečių godos“, ir latvių režisieriaus Herzo Franko klasikinis filmas „Dešimčia minučių vyresnis“, kur rodomas berniukas, žiūrintis spektaklį, per dešimt minučių tarsi subręsta. Manau, jog visi šie filmai tikrai padarė įtaką šiam paskutiniam mano filmui.

Ar sutiktumei, jei Tavo filmą kas nors imtų ir priskirtų socialinės dokumentikos filmams?

Aš turbūt sutikčiau, nes visi gali priskirti kur kas nori, bet tai nebuvo mano intencija. Man labiau rūpėjo egzistencinis lygmuo. Aš filmuojau ne vaikų gyvenimą, bet jų požiūrį. Kai įvyko filmo premjera, man vaikai sakė: „Giedrė, jau gali filmuoti kitą filmą, nes aš jau visiškai kitaip galvoju.“ Tad aišku kaip dieną, kad tai, ką jie gali pasakyti būdami tokio amžiaus, po kuri laiko jie jau negalės to padaryti. Tai yra tas laikas, kai jie gali kalbėti tam tikrais klausimais. Vėliau to laiko tiesiog nebebus. Ir čia gali liūdėti ar neliūdėti, bet taip jau yra.

Kaip pasikeistų filmo ritmas, pati dramaturgija, jei Tavo veikėjais būtų buvę ne vaikai, o suaugusieji?

Nebūtų to, kaip tu sakai, gradaus nuoširdumo. Kalbant su suaugusiais sunku pasiekti, kad jie būtų atviri. Nežinau, kaip pagauti tą akimirką, kaip jų reikėtų klausiti. Bet užtat išivaizduoju, kad su vyresniais žmonėmis, su senjorais tikrai būtų galima tokį filmą susukti.

Ar rodei šį filmą jauniems žiūrovams? Kokia buvo jų reakcija?

Taip, esu rodžiusi. Jie žiūri tą filmą, jį supranta, ir aš kaskart vis dėl to nustembu. Kai kūrėu filmą, klausiau savęs, kaip tiems vaikams gali būti įdomu? Juk jiems reikia, kad viskas bėgtų, keistųsi. Bet ta tyla, ilgi kadrai juos paliečia. Turbūt save jie ar kitą atpažįsta? Viena susitikime su moksleiviais jie raštu parašė, ką galvoja apie filmą.

Bet geriau už Igną [vienas iš filmo „Pokalbiai rimtomis temomis“ veikėjų – D. C.] aš negaliu pasakyti. Jis sako, kad meilė yra, kai tu kitą žmogų pažįsti kaip nuluptą arba iš gerumo jam padedi. Arba kai užknisa, kai jo šalia nėra. Iš tikrųjų tai kai gyveni, vis daugiau sužinai, kas meilė yra ir kas ji nėra. Kuo daugiau bendrauji su žmonėmis, tuo labiau tenka pajusti šį jausmą. Ir atleisti gali, ir dalintis norisi negalvojant.

Filme keletas vaikų skaito savo kūrybą. Kas atrinko būtent tuos kūrinius: Tu ar jie patys?

Rūta rašo gestų kalba. Jau prieš filmuodama filmą žinojau apie vaikų kūrinius, o Rūtos pasakas skaičiau. Parinkau tuos kūrinius, kurie tiko pagal mintį, arba dėl to, kad po jų išsivystė pokalbiai. Vieną pasaką Rūta sukūrė vietoje befilmuojant. Tai pasaka apie neprigirdinčią mergaitę. Man gestų kalba yra labai graži. Tai dar kitokią tylą į filmą įveda. Tyla – labai brangus dalykas šiame filme.

Šalia filmų kūrimo dar ir dėstai. Ar dėstymas, kalbėjimas apie kiną, kaip jis padarytas, padeda kurti ar, atvirkščiai, trukdo?

Taip, vienareikšmiškai padeda. Kai tu analizuoji kitų darbus, tai ir savo darbus išmoksti analizuoti, išmoksti pažiūrėti iš šono, įvardinti sau, surasti racionalius paaiškinimus. Ir šiaip vyksta idėjų atsišviežinimas. Aš kažką duodu studentams, o jie man. Aš savo studentams kažkada sakiau: „Jei aš jūsų neturėčiau, daug dalykų pati nežinočiau...“ Ta meilė, dalinimasis, tas santykis labai džiugina.

Iš mano bendraamžių niekas nesako: „Aš gausiu Oskarą“, o „Skalvijos“ vaikai sako. Mano studentai jau pažadėjo žiūrėti „Oskarų“ įteikimo iškilmes, kai man bus įteikiamas apdovanojimas...

Giedrė Beinoriūtė kalbino Dalia Cidzikaitė